

TEKST 196: Ibn al-Athir, Imad ad-Din al-Isfahani og anonym krønike: Saladin indtager Jerusalem og underkuer byens kristne befolkning, 1187

5 *I begyndelsen af 1170'erne havde den muslimske krigsleder og statsmand Saladin (1138-1193) held til at tage magten i Ægypten samt at skabe sig en magtbase i Syrien, som han gradvist udvidede. I denne forbindelse kom Saladin i kamp med de kristne korsfarerstater, hvis eksistens han gennem sine angreb og erobringer særligt efter 1186 truede. Dette udløste Det 3. Korstog.*

10 *Ibn al-Athir (1160-1233) skrev en verdenshistorie (Kamil at-Tawarikh) fra de ældste tider og frem til sin egen samtid, og berettede herunder om begivenheder før og under Det 3. Korstog, som han selv var øjenvidne til, idet han i perioder var tilknyttet Saladins hær. Imad ad-Din al-Isfahani (1125-1201) var Saladins sekretær og rådgiver og var ligeledes øjenvidne til en lang række begivenheder før og under Det 3. Korstog. Al-Isfahani skrev en biografi om Saladin (Barq al-Shami), hvori han bl.a. beretter om disse begivenheder.*

15 *En anonym krønike om Saladins erobring af Jerusalem (De Expugatione Terrae Sanctae per Saladinum) fra begyndelsen af 1200-tallet, beskriver begivenhederne set fra et kristent synspunkt.*

[Al-Athir:]

20 Indbyggerne i dette område – Askalon og andre steder – havde også samlet i Jerusalem, så der var en stor skare af mennesker dér, og enhver af dem ville vælge døden frem for at se muslimerne ved magten i deres by. Ofringen af liv, ejendele og sønner var for dem [de kristne] en del af deres forpligtelse, når det gjaldt om at forsvare byen. I løbet af denne tid befæstede de den med alle forhåndenværende midler, og derefter besteg de alle murene, besluttet på at forsvare dem af alle kræfter og viste vilje til at kæmpe til det yderste af deres evner i forsvaret af Jerusalem. [...]

30 [Al-Athir beretter, at Saladin belejrede byen og med belejringsmaskiner satte hårde angreb ind på dens forsvarsværker.] Da frankerne så, hvor voldsomt muslimerne angreb, hvor vedvarende og effektivt ilden fra kastemaskinerne var og hvor energisk sappørerne¹ gennembrød bymurene uden at møde nogen modstand, blev de desperate, og deres ledere samlede sig for at afholde råd. De besluttede at bede om frit lejde ud af byen og at overgive Jerusalem til Saladin. De sendte en deputation af deres herrer og adelige ud for at anmode om [overgivelses]betingelser, men da de nævnte det for Saladin, nægtede han at imødekomme deres anmodning. "Vi vil gøre med jer," sagde han, "ligesom I gjorde med befolkningen i Jerusalem, da I indtog den i år 492 [1099], med mord og slaveri og andre sådanne grusomheder!"² Sendebudene vendte tomhændet tilbage. Balian ibn Barzan³ bad herefter om frit lejde for sig selv, så han kunne træde frem for Sala-

¹ Sappør: en soldat, der undergravede fjendens forsvarsværker. Ingeniørsoldater

² Da der ikke blev tilbudt eller indgået nogen overgivelsesaftale i 1099, da korsridderne belejrede byen, blev byen ved indtagelsen hærget. Se tekst 175, 176 og 177. Saladins planlagte mord på Jerusalems kristne forsvarere synes her at have haft et hævnmotiv. Et sådan motiv spillede dog ikke nødvendigvis en rolle i andre tilfælde, hvor Saladin uden videre lod krigsfanger og civile dræbe, se tekst 192, 193, 194 og 198

³ Balian ibn Barzan: Balian af Ibelin (1143-1193), frankisk adelsmand og ridder, der organiserede forsvaret af Jerusalem.

5 din og drøfte udviklingen. Der blev givet samtykke hertil, og han trådte frem og begyndte igen at bede om en generel amnesti til gengæld for overgivelse. Sultanen afslog stadig hans anmodninger og bønner om at vise barmhjertighed. Fortvivlet over denne indstilling, sagde Balian endelig: "O sultan, du skal vide, at der er rigtig mange af os i denne by. Gud alene ved, hvor

10 mange. I øjeblikket kæmper vi halvhjertet i håb om at redde vores liv og i håb om at blive skånet af dig, som du har skånet andre.⁴ Dette [gør vi] på grund af vores angst for døden og vores kærlighed til livet. Men hvis vi ser, at døden er uundgåelig, så vil vi ved Gud dræbe vores børn og vores koner, brænde vores besiddelser for ikke at efterlade dig med så meget som en dinar eller en drakme eller en enkelt mand eller kvinde til at slavebinde. Når dette er gjort, vil vi nedrive Klippemoskéen og Al-Aqsa-moskéen⁵ og de andre hellige steder, og vi vil slagte de muslimske fanger, som vi har – 5000 af dem – og dræbe alle heste og dyr, vi besidder. Herefter vil vi komme ud [af byen] for at bekæmpe dig som mænd, der kæmper for deres liv. Og hver mand vil dræbe en af sine ligemænd [blandt muslimerne] før han falder død om. Vi vil dø med ære eller vinde en ædel sejr!"

15 Så indkaldte Saladin sine rådgivere til råd. De gik alle ind for, at han afgav de garantier, som frankerne krævede, uden at tvinge dem til at foretage ekstreme foranstaltninger, hvis resultat man ikke kunne forudse. "Lad os betragte dem som allerede værende vores fanger," sagde de, "og tillad dem at løskøbe sig på de vilkår, der aftales mellem os." Sultanen gik med til at give frankerne tilsagn om sikkerhed på den betingelse, at hver mand, rig eller fattig, skulle betale ti

20 dinarer, børn af begge køn 2 dinarer og kvinder 5 dinarer. Alle, der betalte disse summer inden 40 dage, skulle gå fri, og dem, der ikke havde betalt inden 40 dage, skulle gøres til slaver. Balian ibn Barzan tilbød 30.000 dinarer som løsesum for de fattige, hvilket blev accepteret, og byen overgav sig fredag den 27. i måneden Rajab [2. oktober 1187], en mindeværdig dag, hvor de muslimske flag blev hejst over Jerusalems mure.

25 Ved hver byport gav Saladin emirerne ansvaret for indkrævning af beskatning for at gøre krav på den passende løsesum for indbyggerne. Men de snød i udførelsen af deres opgaver og fordelte imellem sig penge, som ellers ville have fyldt statskassen til gavn for alle. Der var faktisk præcis 70.000 kavalerister og infanterister i Jerusalem, uden at medregne kvinder og børn. Ikke et overraskende tal, når man betænker, at der var folk der fra Darum, Ramla, Gaza og andre steder.⁶ Der var så mange af dem, at de fyldte gaderne og kirkerne, og at det var umuligt at

30 gå [rundt i byen]. En indikation på antallet er den kendsgerning, at de fleste af dem betalte løsesummen, og Balian ibn Barzan befriede 8000 [fattige], for hvem han betalte 30.000, og udover disse udgjorde antallet af dem, der ikke kunne betale, og som blev taget som fanger, alligevel tilsammen præcis 16.000 mennesker, mænd, kvinder og børn. [...]

35 På toppen af Klippemoskéens kuppel var der et stort forgyldt kors. Da muslimerne drog ind i byen om fredagen, klatrede nogle af dem op til toppen af kuplen for at tage korset ned. Da de nåede toppen, steg der et stort skrig op fra byen og uden for murene, idet muslimerne i deres glæde råbte *Allah akbar* [Gud er stor], mens frankerne stønnende i bestyrtelse og sorg. Så højt

⁴ Hvem Balian ifølge al-Athir tænker på, er uklart. Saladin skånedes dog f.eks. nogle enkelte højtstående kristne efter slaget ved Hattin, men lod resten af korsridderne henrette eller sælge som slaver, se tekst 194. Se også tekst 192 og 193.

⁵ Dvs. de to vigtigste muslimske helligdomme i Jerusalem.

⁶ Dvs. folk fra de omkringliggende byer, der var flygtet for Saladins hære.

og gennemtrængende var råbet, at jorden rystede. Da byen var blevet indtaget, og de vantro havde forladt den, besluttede Saladin, at helligdommene skulle genetableres i deres oprindelige tilstand. Tempelridderne havde bygget deres boliger op mod al-Aqsa-moskéen sammen med lagerrum, latriner og andre nødvendige kontorer, hvilket optog en del af al-Aqsa-moskéens område. Alt dette blev genetableres i den oprindelige tilstand. Sultanen beordrede, at Klippe-
5 moskéen skulle renses for al [kristen] besudling, og det blev gjort.

[*Imad ad-Din al-Isfahani:*]

10

Saladin marcherede frem for at tage Jerusalems tøjler, der nu hang løst, for at gøre de kristne klappere⁷ tavse og tillade *muezzin'*en⁸ atter at blive hørt, for at fjerne vantroens tunge hånd med troens rette hænder, for at rense Jerusalem for disse folkeslags besmittelse og for snavset fra menneskehedens bærmere og for at gøre sindene tavse ved at gøre klokkerne tavse. Nyheden nåede hurtigt til Jerusalem og dens indbygges hjerter blev slået af rædsel og deres bryst sitrede og bankede af frygt for islams hær. [...]

15

Ibn Barzan kom ud for at sikre en aftale med sultanen [Saladin], og bad om amnesti for sit folk. Men sultanen fastholdt sine krav og sagde: "Hverken amnesti eller nåde til jer! Vort eneste ønske er at påføre jer evig underkastelse. I morgen vil vi gøre os til jeres herrer med magt. Vi vil dræbe og fange jer i stor stil, udgyde mændenes blod og tage de fattige og kvinderne som slaver." Han nægtede fuldstændig at give dem amnesti.⁹ [...]

20

[*Som al-Athir beretter Imad ad-Din al-Isfahani herefter om Balians trusler, der får Saladin til at opgive sin oprindelige plan om at dræbe og slavebinde den kristne befolkning. I stedet indgås en aftale, hvorunder de kristne gives tilladelse til at løskøbe sig fra fangenskab og slaveri.*] De fleste af dem [der løskøbte sig] drog til Tyrus,¹⁰ for at føje skygge til skygge. Omkring 15.000 var ude af stand til at betale skat, og slaveri blev deres skæbne. Der var omkring 7.000 mænd, der måtte vænne sig selv til uvant ydmygelse og som slaveriet opdelte og spredte efterhånden som deres købere spredte sig gennem bakker og dale.

30

Kvinder og børn udgjorde i alt 8.000, og de blev hurtigt delt op imellem os, hvilket bragte et smil over deres klager over mange muslimske ansigter. Hvor mange velbeskyttede kvinder blev ikke krænket, hvor mange dronninger blev regeret, og giftefærdige kvinder gift, og ædle kvinder givet væk, og ulykkelige kvinder tvunget til at give efter, og kvinder som var blevet holdt skjult blev frataget deres ærbarhed, og alvorlige kvinder gjort latterlige, kvinder holdt private blev nu gjort offentlige, og frie kvinder blev beslaglagt, og nogles kære blev brugt til hårdt arbejde, og smukke kvinder blev sat på prøve, og jomfruer blev vanæret, og stolte kvinder blev berøvet deres uskyld, og dejlige kvinders røde læber blev kysset, og mørke kvinder

35

⁷ *Klappere*: et stykke træ (*naqus*), hvormed, der frembringes en klaprende lyd, som kristne i Orienten brugte (og endnu bruger) i stedet for kirkeklokker. Ifølge de muslimske bestemmelser måtte disse kun bruges på en måde, der ikke vakte opsigt eller generede muslimer, se tekst 64.

⁸ *Muezzin*: den mand, der kalder til bøn fra en moské.

⁹ I denne beretning af Imad ad-Din al-Isfahani mangler det hævnmotiv, som al-Athir nævner ovenfor.

¹⁰ *Tyrus*: havneby i det nuværende Libanon, der stadig var på korsridderens hænder.

blev underkastet, og utæmmede blev tæmmede, og lykkelige blev gjort grædende! Hvor mange adelige tog dem til konkubiner, hvor mange hårde mænd brændte for dem [i begær], hvor mange kyske blev tilfredsstillet af dem, og tørstige mænd stillet tilfreds af dem, og sanselige mænd kunne få afløb for deres lidenskab, hvor mange dejlige kvinder blev udelukkende én mands ejendom, hvor mange gode kvinder blev solgt for lave priser, og nære ført langt væk, og ophøjede ydmyget, og vilde fanget, og de, der var vant til troner, trukket ned!

5

Da Jerusalem var blevet rensset for snavset fra de helvedes frankere og havde krænget sit modbydelige tøj af for at iføre sig ærens kåbe, nægtede de kristne,¹¹ efter at have betalt deres skat, at forlade [byen] og bad om at få lov til at blive i sikkerhed, og de ydede forbløffende tjeneste og arbejdede for os af alle kræfter, idet de udførte enhver opgave med disciplin og livsglæde. De betalte ydmygt skatten, der gav dem beskyttelse.¹² De var parate til at acceptere, hvad der end måtte blive dem påført, og deres lidelse voksede, imens de stod og ventede på det. De blev således i virkeligheden tributskyldige, afhængige af [muslimernes] beskyttelse. De blev brugt og ansat til tarvelige opgaver og i den position, de var i, accepterede de disse opgaver, som om de var gaver. [...]

10

15

Sultanens husstand med fromme lærde og dydige mænd talte til ham [Saladin] om at etablere en *madrassa*¹³ for shafi'itiske¹⁴ jurister og et kloster for sufierne.¹⁵ Han afsatte kirken, der var indviet til Skt. Johannes nær Stammeporten,¹⁶ til brug for *madrassa*'en og Patriarkernes hus nær Opstandelseskirken til klostret. [...] Han afsatte også andre steder til *madrassa*'er for forskellige [andre] samfund. [...] Han fik Opstandelseskirken lukket for kristne besøgende, selv som et tilflugtssted. Der blev afholdt mange diskussioner med ham om dens skæbne. Nogle rådede ham til at nedrive den og slette alle spor efter den og gøre det umuligt at besøge den, fjerne dens vedtægter, uddrive dens falskheder, udsukke dens lys, ødelægge dens testamenter, fjerne dens falske fristelser og erklære dens erklæringer for løgne. "Når dens bygninger er ødelagt," sagde de, "og den er jævnet med jorden, og dens grav¹⁷ åbnet og ødelagt, og dens ild udbrændt og slukket, og sporene efter den tværet ud og fjernet, og dens jord pløjet op, og kirken spredt vidt og bredt, så vil folk ophøre med at besøge den, og længslerne fra dem, der er bestemt til fordømmelse, vil ikke længere være at se den. Men hvis den bliver stående, vil pilgrimsfærden fortsætte i det uendelige." Men flertallet sagde: "At nedrive og ødelægge den ville ikke tjene noget formål, og ej heller forhindre de vantro i at besøge den eller forhindre at de havde adgang til den. For det er ikke bygningen, som den fremstår for vores øjne, men hjemstedet for korset og graven, der er genstand for tilbedelse. De forskellige kristne folkeslag ville stadig foretage pilgrimsrejser hertil, selv hvis jorden var blevet gravet op og kastet op i himlen. Og da

20

25

30

¹¹ Der må her være tale om de kristne, der havde betalt deres løsesum og derfor stadig var frie og ikke slaver, men som valgte ikke at forlade Jerusalem.

¹² Der hentydes til de beskyttelsespenge/personskat (*jizya*), som jøder og kristne skulle betale til de muslimske myndigheder, se tekst 44, 62 og 63.

¹³ *Madrassa*: en skole for teologi og muslimsk lovgivning.

¹⁴ Den shafi'itiske retskole var en af de fire sunni-muslimske retsskoler.

¹⁵ *Sufierne/sufisme*: retning inden for islam, der f.eks. lagde vægt på afstandstagen fra verdslighed og en intuitiv oplevelse af Gud.

¹⁶ *Stammeporten*: Bab al-Asbat, port ved det nordøstlige hjørne af Tempelbjerget.

¹⁷ *Dens grav*: den grav, som de kristne anser for Kristi grav.

'Umar, de troendes fyrste, erobrede Jerusalem i islams tidlige dage, ¹⁸ bekræftede han overfor de kristne besiddelsen af stedet, og beordre dem ikke til at nedrive bygningen på stedet."¹⁹

5 [De Expugatione Terrae Sanctae per Saladinum:]

Saladin havde rådført sig og fastlagt følgende vilkår for løskøbelse for Jerusalems indbyggere: Hver mand, ti år og derover, skulle betale ti besanter²⁰ for sin løsgivelse; kvinder, fem besanter; drenge, syv år og derunder, én. De, der ønskede det, ville blive løsladt på disse vilkår, og kunne
10 sikkert drage bort med deres ejendele. De indbyggere i Jerusalem, der ikke ville acceptere disse vilkår, eller de, der ikke havde ti besanter, ville blive bytte [som slaver] eller dræbt af hærens sværd. Denne aftale tilfredsstillede patriarken og de andre, der havde penge. [...]

Fredag d. 2. oktober blev denne aftale læst op i gaderne i Jerusalem, således at alle inden 40 dage kunne sørge for sig selv og betale Saladin den førnævnte tribut for sin frihed. Da man hørte
15 om disse aftaler, jamrede folkemængden i hele byen sorgfuldt: "Ve, ve os elendige mennesker. Vi har intet guld. Hvad skal vi gøre?" Hvem ville nogensinde have troet, at en sådan ondskab ville blive begået af kristne?

Men, ak, af onde kristnes hænderne blev Jerusalem overgivet til de ugudelige. Portene blev lukket og der blev opstillet vagter. Fakih'erne og kadis'erne,²¹ der var den onde vildfarelses
20 [islams] ministre, og som af saracenerne blev betragtet som biskopper og præster, kom først til bøn og gudstjeneste i Herrens tempel, som de kalder Beithhalla og hvortil de har stor tiltro om frelse. De troede de rensede det [templet], og med urene og forfærdelige brøl besmittede de templet ved med besmittede læber at råbe den muslimske læresætning: "Allahu akbar Allahu akbar!"²²

25 Vores folk holdt byen Jerusalem i 89 år. [...] Inden for kort tid havde Saladin erobret næsten hele kongeriget Jerusalem. Han lovpriste Muhammeds lovs storhed og demonstrerede, at dens magt i dette tilfælde oversteg den kristne religion.

30 J. M. Rosenløv & M. Pihl: *Korstogene – Islams ekspansion og kristen modoffensiv* (2014)

Al-Athir, *Kamil at-Tawarikh*. Her efter F. Gabrieli: *Arab Historians of the Crusades*, New York (1969), s.140-144. Imad ad-Din al-Isfahani, *Barq al-Shami*. Her efter F. Gabrieli s.147, 156, 162f., 174f. *De Expugatione Terrae Sanctae per Saladinum*: Her efter J. Brundage: *The Crusades: A Documentary History*,
35 Milwaukee (1962), s. 159-63.

¹⁸ Om 'Umars erobring af Jerusalem, se tekst 53, 54 og 61.

¹⁹ Resultatet blev, at Opstandelseskirken ikke blev nedrevet eller omdannet til *madrasa*, som andre kirker som nævnt var blevet. Men kristne var forment adgang til den, indtil Richard Løvehjerte som afslutning på Det 3. Korstog indgik en fredsaftale med Saladin. Se tekst 204.

²⁰ Besant (bezant): guldmønt

²¹ Muslimske dommere og embedsmænd

²² "Gud er stor!"